

**УПРАВЛІНСЬКИЙ
СУПРОВІД
СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Перспективний педагогічний досвід ВОЛИНЕЦЬ Л. І.,
директора КЗ «Луцький навчально-реабілітаційний
центр Луцької міської ради»

ЗМІСТ

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА ДОСВІДУ	2
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОСВІД	6
ОПИС ПЕРСПЕКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ	8
ВИСНОВКИ	48

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА ДОСВІДУ ВОЛИНЕЦЬ ЛЕСЮ ІВАНІВНУ

Посада: директор КЗ «Луцький навчально-реабілітаційний центр Луцької міської ради»

Педагогічний стаж: 41 рік

Звання: «вчитель-методист»

Нагороди: Нагрудний знак Міністерства освіти і науки України «Василь Сухомлинський» (№ 147 від 13.09.2021), Нагрудний знак Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України» (наказ від 18.08.2003 № 805, посвідчення № 64954 від 18.08.2003); Почесна грамота Міністерства освіти України (від 27.07.1998 № 41060); Почесна грамота Міністерства освіти і науки України (№ 832, 2007 р.); Почесні грамоти управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації (наказ від 01.03.2011 № 30-к; наказ від 03.03.2016 № 36-к), Подяка голови Волинської обласної державної адміністрації (27.09.2018), Подяка Управління

освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації (наказ № 270 від 13.10.2013 р.)

Адреса досвіду: КЗ «Луцький навчально-реабілітаційний центр Луцької міської ради»

Термін вивчення: 2022–2023 роки

Хто вивчав: Богданович Ольга Іванівна, методист Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОСВІД

Тема: Управлінський супровід соціалізації дітей з особливими освітніми потребами

Анотація досвіду

Актуальність досвіду: сучасна Україна стоїть на порозі нової прогресивної епохи громадянського, усвідомленого й толерантного суспільства: відбувається реформування освітньої галузі відповідно до європейських стандартів; продовжує формуватися і впроваджуватися нова культурна й освітня норма щодо створення умов для активної участі в житті суспільства всіх його громадян; дедалі більшого розвитку набуває освіта дітей з особливими потребами, що пов'язана з дотриманням прав людини відповідно до міжнародного законодавства на рівні ООН. Тому управлінський супровід соціалізації дітей з особливими освітніми потребами потребує впровадження особистісно зорієнтованих програм навчання, розвитку та корекційно спрямованого індивідуального і диференційованого навчання, запровадження інтегрованого навчання.

Проблема забезпечення ефективності освітнього процесу дітей з особливими потребами може бути розв'язана лише за умови корекційно розвиваючого підходу до управління закладом освіти.

Вид досвіду: передовий педагогічний досвід.

Новизна досвіду: визначення теоретико-експериментальних засад формування компетентної особистості з опорою на здібності, індивідуальні нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та суспільний досвід, що забезпечить кожному учаснику навчального процесу достатні умови для реалізації себе в різних видах продуктивної діяльності та соціальної адаптації.

Теоретичне і практичне значення: оптимізація процесу соціалізації дітей з особливими потребами та засвоєння знань, умінь, досвіду, норм і цінностей, внутрішню налаштованість особистості самостійно і усвідомлено планувати, коректувати і реалізовувати перспективи свого розвитку (соціального, професійного, життєвого і особистісного) через наступні напрямки роботи:

- 1) проведення інформаційно-довідкової, просвітницької роботи з усіма учасниками освітнього процесу;
- 2) здійснення діагностики процесу формування готовності до входження дитини в соціум;
- 3) реалізація системи корекційно-розвивальних заходів.

Головна ідея: впровадження корекційно-розвиваючого підходу забезпечить зростання якісних показників освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами.

Технологія досвіду: моделювання, узагальнення, впровадження, поширення досвіду.

Мета дослідження: узагальнити досвід роботи навчально-реабілітаційного центру з реалізації підходів управлінського супроводу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Завдання дослідження: розкрити роль ефективного управлінського супроводу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Об'єкт дослідження: управлінський супровід соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Предмет дослідження: позитивна динаміка зростання професійного рівня педагогічних кадрів та якості надання освітньо-реабілітаційних послуг.

Визначення актуальності. Українське державотворення на сучасному етапі характеризується реформуванням усіх сфер

соціального життя. Ринкова економіка і демократична система висувають нові вимоги до системи освіти, в тому числі, і до освіти спеціальної. Ефективний супровід соціалізації дітей з особливими освітніми потребами передбачає переорієнтацію на створення умов для задоволення потреб у якісній освіті громадян з особливими освітніми потребами, а також потреб громадян даної категорії на ринку праці.

Новизна педагогічних ідей. Активізація та підтримка інновацій для використання в практиці ідей управлінського супроводу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами для підвищення ефективності освітньо-реабілітаційного процесу.

Науково-теоретичне обґрунтування.

Розгляд концептуальних засад дослідження процесу соціалізації дає змогу стверджувати, що в цілому аналіз соціальних проблем дітей з особливими потребами здійснювався в проблемному полі двох типів концепцій: соціоцентристських теорій розвитку особистості Е. Дюркгейма, Т. Парсонса, Г. Спенсера, які розглядають проблеми конкретного індивіда засобами вивчення суспільства в цілому, і на основі антропоцентристського підходу Л. Виготського, Е. Еріксона, Ж. Піаже, Г. Тарда, Ю. Хабермаса, які розкривають переважно психологічні аспекти повсякденної міжособистісної взаємодії.

Проблема соціальної норми вивчалася П. Бергером, П. Бурдьє, М. Вебером, Т. Луманом та Р. Мертоном. Основою ж концепцій інвалідизації стали Я-концепції, серед яких найбільш визнаною є модель У. Джеймса.

Серед українських дослідників, які своїми працями зробили вагомий внесок в аналіз соціологічних і соціально-психологічних аспектів соціалізації, можна відзначити: Л. Азу, Н. Костенко, М. Лавриненко, Н. Лавриченко, С. Макеєва, І. Мартинюка, В. Пилипенка, А. Ручку, Н. Соболеву, Л. Сокурянську, Н. Цимбалюк, М. Шульгу О. Безпалько, В. Вайнола, І. Зверєва, І. Кон, М. Лукашевич, В. Москаленко та ін.

Проблеми корекції соціалізаційного процесу висвітлені в працях А. Ковальнової, О. Діковою-Фаворською, П. Романова і О. Ярської-Смірної, Л. Гордін, О. Карпенко, О. Киричук, Л. Сущенко, В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко, Н. Лавриченко, Т. Кравченко.

ОПИС ПЕРСПЕКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

1. Тема досвіду: управлінський супровід соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

2. Вступ. Конституція України у ст. 53 гарантує всім громадянам право на освіту. Закон України «Про охорону дитинства» у ст. 26 «Захист прав дітей-інвалідів та дітей із вадами розумового та фізичного розвитку» забороняє дискримінацію дітей-інвалідів та дітей із вадами розумового або фізичного розвитку. Держава сприяє створенню дітям-інвалідам та дітям із вадами розумового або фізичного розвитку необхідних умов, рівних з іншими громадянами можливостей для повноцінного життя та розвитку.

У 23 статті Конвенції про права дитини зазначено, що розумово чи фізично неповноцінна дитина повинна проводити повноцінне гідне життя в умовах, які забезпечили б її гідність, сприяли її впевненості в собі і полегшували б її активну участь у житті суспільства.

Для здійснення корекції порушень у фізичному та психічному розвитку учнів з особливими освітніми труднощами має проводитися відповідна корекційно-педагогічна діяльність, яка потребує впровадження особистісно зорієнтованих програм навчання, розвитку та корекційно спрямованого індивідуального і диференційованого навчання, запровадження інтегрованого навчання.

Корекційно-розвивальна робота спрямована на:

– розвиток зорового чи слухового сприймання, мовлення, корекцію пізнавальної діяльності, фізичний розвиток, формування навичок просторового, соціально-побутового орієнтування;

– розвиток навичок саморегуляції та саморозвитку учнів шляхом взаємодії з навколишнім середовищем на основі знань,

умінь і навичок мовленнєвої, зокрема, комунікативної діяльності і творчості;

- формування компенсаційних способів діяльності як важливої передумови підготовки дітей з особливими освітніми потребами до навчання в основній школі;

- створення передумов для соціальної реабілітації та інтеграції, розвиток самостійності та життєво важливих компетенцій, які потребують інклюзивної освіти.

Особливості навчально-виховного та корекційного процесу дітей з особливими потребами визначаються їхніми потенційними можливостями і збереженими функціями.

Для реалізації основних положень Концепції ООН про права дитини, забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей спеціальне навчання в нашій країні здійснюється за трьома напрямками:

- спеціальні школи;
- інтегроване навчання в умовах загальноосвітньої школи;
- інклюзивне навчання – спільне перебування дітей із різними порушеннями психо-фізичного розвитку з їхніми здоровими ровесниками.

Специфічні характеристики навчально-реабілітаційного центру висувають особливі вимоги до управлінської діяльності його керівника та всього адміністративного апарату. Ускладнена структура закладу, розширений спектр його функцій, інноваційний характер освітньо-реабілітаційного процесу, його кадрового забезпечення мають бути чинниками розвитку, а не дезінтеграції роботи навчально-реабілітаційного центру. Для того, щоб кожен фахівець повноцінно та з ентузіазмом працював у складі мультидисциплінарної команди, якою є колектив навчально-реабілітаційного центру, необхідно чітко визначити його роль у цілісній освітньо-реабілітаційній системі, створити всі умови для його продуктивної співпраці з колегами, передбачити дієві механізми стимулювання та заохочення його діяльності.

Функціонування та розвиток навчального закладу є складними, нелінійними процесами, ефективно управління якими

можливе за умови інтеграції у діяльності керівника різних підходів і алгоритмів.

Управління навчальним закладом базується на наступних позиціях:

- школа наукового управління;
- школа адміністративного менеджменту;
- школа людських стосунків;
- школа «соціальних систем».

З точки зору особливостей навчально-реабілітаційного центру, як об'єкта управлінської діяльності, на перший план виходить **системне управління**, яке дозволяє багатократно примножувати потенціал закладу.

Принципово важливим параметром системного управління є вибір оптимальної позиції щодо взаємодії із зовнішнім середовищем: орієнтація навчально-виховного процесу на прогностичний фон навчального закладу.

При цьому внутрішкільне управління відповідає не тільки особливостям навчально-виховного процесу, а й особливостям зовнішнього середовища. Ці особливості через зміст, форми і методи управлінської діяльності трансформуються у зміст, форми і методи навчально-виховного процесу.

Системне управління розвитком навчально-реабілітаційного центру – це особлива діяльність, у якій її суб'єкти за допомогою планування, організації керівництва й контролю забезпечують сукупність пов'язаних між собою змін, завдяки чому здійснюється перехід навчально-реабілітаційного закладу в якісно новий стан, який базується на ідеї цілісності розвитку.

У контексті системного управління особливо важливим є розгляд навчального закладу з позицій синергетики, тобто як системи, здатної до самоорганізації та саморозвитку.

Стратегічне управління сприяє розв'язанню проблем довгострокового характеру, досягненню основних цілей, забезпечує можливість урахування й передбачення змін, використання з часом переваг взаємодії із соціумом; стимулює інноваційний розвиток освітніх організацій у ринкових умовах і сприяє підвищенню їх конкурентоздатності на більшості ринків.

Обґрунтована та перспективна стратегія враховує всі ключові параметри роботи закладу. Стратегічне управління включає всі аспекти менеджменту: керівництво, маркетинг, фінансовий контроль, організаційну культуру.

Оскільки стратегічне управління завжди передбачає певні зміни у структурі, функціях і забезпеченні роботи навчального закладу, воно нерозривно пов'язане з інноваційним управлінням, яке дозволяє впровадити ці зміни та отримати спроектований результат. Метою інноваційної управлінської діяльності керівника навчального закладу є визначення головних перспективних напрямів розвитку НРЦ, накопичення ресурсу та інноваційного потенціалу, розробку та впровадження нового змісту і форм освітнього процесу, створення умов для розвитку нового педагогічного мислення.

Основними завданнями інноваційного управління є об'єднання колективу навколо головної мети, здійснення постійного моніторингу результатів управлінської діяльності, розробка різноманітних форм та видів педагогічної діяльності для здійснення права вибору та адаптації членів педагогічного колективу до інноваційних процесів, підтримка та стимулювання експериментальної роботи вчителів, створення особистісно зорієнтованих умов взаємодії учасників освітньо-реабілітаційного процесу.

Для забезпечення **поступального інноваційного розвитку** навчального закладу управлінська діяльність сприяє розвитку творчого потенціалу педагогічного колективу.

Адміністрація НРЦ виділяє п'ять умов досягнення цього ефекту:

- 1) орієнтація працівника на завдання його діяльності, надання йому самостійності у пошуку та реалізації засобів її здійснення;
- 2) створення в закладі системи роботи, що стимулює самоаналіз результатів педагогічної діяльності;
- 3) використання об'єктивної оцінки результатів праці педагога в якості основного стимулу розвитку його творчої активності;
- 4) створення умов для своєчасного і якісного підвищення кваліфікації, самоосвіти педагогів;

5) орієнтація колективу на вирішення актуальних для закладу педагогічних завдань та формування в педагогічному колективі суспільної думки, яка підтримує творчий пошук педагогів.

Стратегічне та інноваційне управління часто доповнюється **програмно-цільовим управлінням**, завдяки якому підвищується ступінь обґрунтованості, взаємної узгодженості та ефективності реалізації поставлених цілей розвитку закладу.

Впровадження механізму програмно-цільового управління сприяє не тільки визначенню та реалізації актуальних завдань розвитку закладу, але й оптимізації управління з точки зору його соціально-психологічних характеристик. Програмно-цільовий підхід до управління НРЦ дає змогу заохотити працівників до взаємодії шляхом вироблення спільних цілей діяльності; досягти цілей через діалог, широке обговорення; визначити критерії якісної роботи та вимірювати результати з точки зору цих критеріїв; оцінити старанність персоналу, відданість організації; полегшити управління системою винагородження, забезпечуючи розумну основу для заохочень через попередню мотивацію персоналу.

Використання розглянутих підходів у практиці управління навчально-реабілітаційним центром дозволяє визначити чіткі, обґрунтовані цілі його системного інноваційного розвитку та забезпечити роботу всього колективу щодо їх досягнення. Завдяки цьому і для адміністрації, і для кожного працівника стає зрозумілим значення кожного чергового нововведення, його місце у загальній панорамі бажаних інноваційних змін. Очікуваність і планомірність кожного етапу розвитку стають важливими чинниками ефективності управління навчально-реабілітаційним центром. Проте, навіть за умови високорозвинених прогностичних здібностей директора та всієї управлінської команди передбачити всі можливі варіанти розвитку подій неможливо, адже в сучасних умовах освітні заклади перебувають під впливом широкого різноманіття чинників – як зовнішніх, так і внутрішніх. Зміни нормативно-правової бази (наприклад, поява нової редакції Положення про навчально-реабілітаційний центр), фінансування закладу,

контингенту учнів, кадрового складу, поява нових партнерів – ці та інші корективи вимагають від адміністрації навчально-реабілітаційного центру швидкої та адекватної реакції, адаптації до нових умов, іноді навіть перегляду обраної стратегії інноваційного розвитку.

Для того, щоб це не призвело до системних порушень функціонування та розвитку навчально-реабілітаційного центру, адміністрація закладу застосовує арсенал **адаптивного управління**, яке дозволяє гнучко й оперативно перебудовувати робочі процеси, зберігаючи при цьому принципово важливі характеристики освітньо-реабілітаційної системи.

Виділяють такі ознаки адаптивного управління:

- адаптивне управління колективами, групами людей, організаціями є різновидом ситуативного управління, тому розглядається в ракурсі соціального управління і потребує врахування його закономірностей;

- поняття «адаптивне управління» є похідним від понять «адаптація» та «управління», що забезпечує взаємозв'язки керованої системи з оточенням і окремими її елементами та передбачає своєчасну реакцію на їх зміни;

- адаптивне управління враховує складність об'єкта та здійснюється на основі статистично ймовірних об'єктивних закономірностей і законів-тенденцій, які зумовлюють варіативність управління;

- адаптивне управління допускає як суб'єкт-об'єктні, так і суб'єкт-суб'єктні відносини, надаючи людині право вибору ролі суб'єкта;

- адаптивне управління базується на природовідповідних процесах розвитку керованих об'єкт-суб'єктів, пріоритеті їх розвитку завдяки процесам самоорганізації, спрямуванні їхньої взаємодії на досягнення спільної мети з урахуванням вимог соціуму та конкретної ситуації;

- адаптивне управління спирається на такі основи управління, як якість, нововведення, персонал, моніторинг, аналіз ситуації, перспективне та цілісне бачення розвитку керованої системи,

методи роботи з людьми, які забезпечують розкриття їхнього потенціалу;

– методологія адаптивного управління передбачає функціонування та розвиток механізмів управління на основі їх систематичного відстеження, коригування та врахування зовнішніх впливів.

Проаналізовані переваги системного, стратегічного, інноваційного, програмно-цільового й адаптивного управління реалізуються в навчально-реабілітаційному центрі за умови якісного оновлення інформаційного забезпечення його роботи, адже і поставлені цілі, і механізми їх реалізації, і варіанти гнучкої перебудови діяльності у випадку неочікуваних змін є різновидами освітньої інформації, яку необхідно генерувати, збирати, аналізувати, зберігати та передавати. В контексті цієї проблеми актуальними є інформаційний менеджмент, який акумулює активи різних видів управління: класичного (ідеї групування робіт, розподілу повноважень і відповідальності менеджерів у організаційній структурі виробництва для ефективного їх функціонування, універсальності щодо існування одного найкращого рішення для всіх організацій), кількісного (ідея забезпечення керівників різноманітними засобами та інструментами ухвалення рішень), ситуаційного (ідея варіативності реалізації комплексу функцій для різних систем управління, управлінських рішень та моделей управління організаціями, управлінської поведінки залежно від конкретних ситуацій), стратегічного (ідея перенесення центру уваги керівництва на зовнішнє оточення задля вчасного реагування на зміни, що відбуваються у ньому, та передбачення майбутнього).

Інформаційний менеджмент визначено як окремий напрям менеджменту освіти, що збагачується у методологічному й практичному вимірах теоретичним обґрунтуванням інформаційного субстрату процесу управління, електронним інформаційним ресурсом і продуктами, програмним забезпеченням управлінського та освітнього призначення. У практичній площині цей різновид менеджменту передбачає застосування директором автоматизованих інформаційно-

довідкових та інформаційно-пошукових систем, управлінських інформаційних систем, Інтернет-технологій, телевізійно-супутникових мережевих технологій, кейс-технологій в поєднанні з телекомунікаційною підтримкою процесу управління, інформаційних ресурсів глобальної комп'ютерної мережі «Інтернет», створення власних банків нормативно-директивної інформації, тематично-орієнтованих баз даних тощо.

Зазначені управлінські підходи сфокусовані в основному на цільових і операційних аспектах діяльності навчально-реабілітаційного центру. Проте, не менш важливою для його системного інноваційного розвитку є реорганізація роботи з колективом закладу на засадах демократизації, людиноцентризму та продуктивної співпраці, подолання рудиментів командно-адміністративної моделі. Досягти цих результатів можливо за допомогою **партисипативного, дистриб'ютивного та мережевого управління**, які знаходять все більше прибічників завдяки своїй демократичній сутності.

В умовах навчально-реабілітаційного центру партисипативне управління стає не тільки бажаним, але й обов'язковим підходом, від якого суттєво залежить системний розвиток закладу. Це зумовлено фаховою специфікою більшості управлінських рішень, необхідністю залучення для їх обґрунтованого прийняття додаткових фахівців. Наприклад, якщо в загальноосвітній школі розробка розкладу уроків ефективно здійснюється за усталеним алгоритмом, в умовах навчально-реабілітаційного закладу вона може стати непростою організаційною проблемою, адже необхідно враховувати існуючі індивідуальні навчальні програми для учнів з особливими освітніми потребами, динаміку їх працездатності, можливість проведення обов'язкових реабілітаційних заходів для дітей з обмеженими можливостями здоров'я та інші принципово важливі питання. Тому до розробки розкладу уроків залучаються в якості консультантів лікарі, педагоги-реабілітологи, дефектологи, вчителі, соціальні педагоги, вихователі, спеціалісти з лікувально-оздоровчого та виховного процесу, заступники директора та інші фахівці.

Можливим напрямком здійснення партисипативного управління є надання працівникам права на формування робочих груп із тих членів колективу, з якими їм хотілося б працювати разом. У навчально-реабілітаційному центрі цю можливість не завжди можна реалізувати в умовах методичних об'єднань і мультидисциплінарних команд, призначення яких зумовлює інваріантні вимоги до їх кадрового складу. Проте, діяльність проблемно-пошукових лабораторій (дослідницьких об'єднань, які займаються експериментальним дослідженням ключових освітньо-реабілітаційних проблем) відкриває широкі можливості для різних варіантів творчої співпраці педагогів. Вільний вибір педагогами певної проблемно-пошукової лабораторії сприяє розкриттю їх евристичного потенціалу та зміцненню культури науково-дослідницької діяльності в педагогічному колективі. При цьому цілком нормальним є періодичний (раз на 3–4 роки) перехід окремих педагогів з однієї лабораторії в іншу, адже це пояснюється природною динамікою наукових інтересів особистості та потребою у зміні окремих видів діяльності. Як правило, у новій лабораторії працівник починає працювати з подвійною енергією та ентузіазмом, швидко адаптується до нової дослідницької проблематики і виходить на високі показники експериментальної діяльності.

Важливим є оптимальне **вирішення кадрових проблем** організації реабілітаційного процесу. Сучасний стан управління закладом реабілітаційного типу сприяє розумінню необхідності формулювання ряду концептуальних положень, які можна взяти за основу при організації кадрового забезпечення освітнього процесу в установі. Важливу роль у цьому процесі відіграє природне прагнення організаторів педагогічного процесу до творчості та пошуку таких моделей управління закладом, які змогли б забезпечити не тільки якість освіти, але й психологічно комфортні умови навчання та розвитку особистості, ефективність адаптації вихованців до нових соціально-економічних умов.

Для ефективного управління діяльністю навчально-реабілітаційного центру адміністрацією було розроблено **цілісну модель гармонійного розвитку дитини** в умовах освітньо-

реабілітаційного процесу. Модель цілісного гармонійного розвитку дитини з ООП складається з шести рівнів. Перші три рівні – психолого-педагогічний, понятійно-термінологічний та правовий – характеризують зовнішні умови інтеграції. Внутрішні умови інтеграції визначають соціально-комунікативний, навчально-методичний і навчально-психологічний рівні.

З огляду на особливості управління закладом в умовах реформування української освіти, сучасний керівник повинен опанувати не лише нові знання та вміння у галузі сучасної педагогіки (навчання дітей з ООП зокрема), а й у галузі сучасного менеджменту з освіти та освітніх інновацій. У освітньо-реабілітаційному процесі слід відзначити складові психолого-педагогічного супроводу та управління НРЦ щодо формування ціннісних орієнтирів і стандартів поведінки зацікавлених сторін.

Складові психолого-педагогічного супроводу та управління в навчально-реабілітаційному центрі:

ЦІННІСТЬ ЛЮДИНИ НЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ЇЇ ЗДІБНОСТЕЙ І ДОСЯГНЕНЬ	АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ ДО ПОТРЕБ ДИТИНИ, А НЕ НАВПАКИ
СПРАВЖНЯ ОСВІТА МОЖЕ ЗДІЙСНЮВАТИСЯ ЛИШЕ В КОНТЕКСТІ РЕАЛЬНИХ ВЗАЄМОСТОСУНКІВ	РІВНИЙ ДОСТУП ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА ОТРИМАННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ КОЖНОЮ ДИТИНОЮ
ВИЗНАННЯ СПРОМОЖНОСТІ ДО НАВЧАННЯ КОЖНОЇ ДИТИНИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ СУСПІЛЬСТВОМ ВІДПОВІДНИХ ДЛЯ ЦЬОГО УМОВ	ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛІ ЯК РІВНОПРАВНИХ ПАРТНЕРІВ ТА ПЕРШИХ ВЧИТЕЛІВ СВОЇХ ДІТЕЙ
СКЛАДНІСТЬ ЗАВДАНЬ ПОВИННА ВІДПОВІДАТИ ЗДІБНОСТЯМ ДИТИНИ	ЗАДОВОЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ КОЖНОЇ ДИТИНИ

Сучасні пріоритети розвитку реабілітаційної педагогіки визначають актуальність **громадсько-державного та компетентнісно зорієнтованого управління** навчально-реабілітаційним центром. У контексті його становлення

як відкритої соціально-освітньої інституції, цілком справедливою є теза: «Щоб відповідати потребам демократичного суспільства і громадян, управління навчальним закладом має здійснюватися як громадсько-державне за допомогою науково обґрунтованих, дієвих організаційних механізмів і технологій, які ліквідують державну монополію на освіту і сприятимуть перетворенню школи з державної установи в соціальний інститут, що діє в інтересах особи, суспільства і держави». Найважливішим чинником розвитку громадсько-державного управління навчально-реабілітаційним центром є залучення батьків учнів до генерування, аналізу, експертизи, впровадження, контролю та оцінки ефективності управлінських рішень. Досвід центру дає всі підстави стверджувати, що батьки можуть бути дієвими помічниками адміністрації у забезпеченні оптимальних параметрів роботи закладу. В максимальній мірі потенціал батьків реалізовується у складі піклувальної ради, яка займається різноманітними питаннями життєзабезпечення навчально-реабілітаційного центру (облаштування приміщень, придбання матеріалів, обладнання, літератури тощо).

Прогресивна тенденція компетенізації освіти України закономірно веде до становлення відповідних пріоритетів її корекційно-реабілітаційної підсистеми, відображених, зокрема, в новому Положенні про навчально-реабілітаційний центр, затвердженому Постановою Кабміну від 03.11.2021 р. № 1132 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 27.08.2010р. № 796 та від 06.03.2019 р. № 221». У зв'язку з цим набуває практичного значення **компетентісно зорієнтоване управління**, сутність якого полягає у створенні умов для впровадження компетентісного підходу в навчально-виховний процес, активізації інноваційної діяльності педагогів, індивідуального розвитку учнів та соціалізації здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Досвід інноваційної діяльності Луцького НРЦ дозволяє сформулювати науково обґрунтовані **рекомендації** щодо компетентісно зорієнтованого управління навчально-реабілітаційним центром:

1) основну увагу необхідно приділяти глибокому осмисленню сутності компетентності та компетенцій, розробці внутрішньо узгодженого та обґрунтованого репертуару ключових компетенцій (зокрема і соціальної), які мають бути сформовані у випускників навчально-реабілітаційного центру; ці складні та стратегічно важливі питання доцільно обговорювати на рівні всього педагогічного колективу через проведення проблемних семінарів, педагогічних читань, мозкових штурмів відповідної тематики;

2) важливою є організація науково-методичного супроводу підготовки та проведення педагогами уроків і виховних заходів компетентнісної спрямованості, адже без належної методичної підготовки вчителі та соціальні педагоги-вихователі можуть не розібратися з основними та другорядними ознаками таких заходів і підмінити реальну справу підвищення їх компетентнісної тональності розмовами про ключові компетенції;

3) магістральним напрямом розвитку життєвої компетентності учнів є залучення їх до соціальної та життєвої практики, реалістичність і проблемна насиченість якої стимулює кожну дитину до застосування набутих знань, самовдосконалення інтелектуальних процесів і діяльності, розвитку співпраці з оточуючими тощо;

4) з точки зору вдосконалення змісту освіти найбільший потенціал має впровадження на уроках компетентнісно зорієнтованих завдань, кожне з яких є сукупністю взаємопов'язаних завдань, що відображають реальні життєві проблеми та пропонуються учням у вигляді складноорганізованої інформації (текст, графік, таблиця, квитанція, розклад, фото та ін.), опрацювання якої вимагає застосування предметних і надпредметних компетенцій. Такий підхід дозволяє реалізувати призначення компетентнісно зорієнтованих завдань: навчити учнів знаходити та обробляти потрібну інформацію, обираючи спосіб діяльності, відповідний певній ситуації; сформувати в них здатність ефективно діяти в нетипових ситуаціях, застосовуючи сукупність предметних знань, вмінь і навичок; сприяти розвитку

в учнів системного мислення й адекватного, реалістичного світогляду;

5) вирішальне значення для успішності впровадження компетентнісного підходу в умовах навчально-реабілітаційного центру має організація моніторингу рівня сформованості ключових компетенцій учнів; концептуальною основою при цьому виступає модель компетентного випускника закладу, методичним інструментарієм – сукупність анкет, тестів і методик експертного оцінювання, а інформаторами – учні, їх батьки, педагоги (в тому числі ті, які забезпечують переважно корекційно-реабілітаційну функцію) та психологи;

6) у полі зору адміністрації має бути розвиток компетентності не тільки учнів, але й педагогів. Системний підхід до вирішення цього завдання передбачає розробку та реалізацію локальних моделей компетентного педагога в рамках кадрового забезпечення закладу нового типу – навчально-реабілітаційного центру.

Проведений аналіз різних управлінських підходів дозволяє зробити висновок, що використання кожного з них дає змогу оптимізувати певний аспект системного розвитку навчально-реабілітаційного центру як інноваційної соціально-освітньої інституції (цілісність стратегії інноваційних змін, ієрархічність відповідних цілей, інформаційне забезпечення, швидке реагування на непередбачувані зміни, консолідованість і скоординованість дій усього колективу та ін.). Тому питома вага кожного з цих підходів в управлінському арсеналі директора може змінюватися залежно від того, які аспекти розвитку стають пріоритетними або проблемними на певному етапі розвитку закладу. Проте, незмінними за будь-яких обставин залишаються закономірності, принципи та умови ефективності управління навчальним закладом, які складають інваріантний стрижень діяльності адміністрації і тому мають бути розглянуті в контексті досліджуваної проблеми.

Результативність управлінської діяльності в умовах навчально-реабілітаційного центру пояснюється загальними закономірностями процесу управління школою, а саме:

1) наукове управління школою може бути забезпечене за умови його високого аналітичного рівня;

2) чим вищий рівень доцільності управлінської діяльності, тим ефективніші її результати;

3) чим вищий рівень безперервності управлінських впливів, тим вища ефективність результатів управління;

4) безупинний характер управління можна реалізувати не інакше, як через відносно замкнуті процеси – управлінські цикли;

5) чим стабільніший ритм управління, тим вища організованість управлінської системи й ефективніша її діяльність;

6) управління може бути ефективним тільки в тому разі, якщо керуюча підсистема здатна виконувати усі види діяльності, необхідні для управління такою системою;

7) взаємозалежне й узгоджене функціонування системи в цілому забезпечується дотриманням найважливіших пропорцій у діяльності та структурі керуючої та керованої підсистем.

З точки зору специфіки навчально-реабілітаційного центру (передусім, його структури та контингенту вихованців) формулювання першої закономірності можна уточнити такою тезою: аналітична діяльність має фокусуватися не тільки на ефективності навчального, виховного та реабілітаційного процесів у їх цілісності та системності, але й на їх взаємовпливі в контексті динаміки розвитку кожної окремої дитини. В освітньо-реабілітаційній практиці цей підхід втілюється завдяки проведенню медико-психолого-педагогічних консиліумів, на яких аналізується вся сукупність чинників, що діють на індивідуальний розвиток особистості.

Головним завданням у роботі навчально-реабілітаційного-центру є **активізація процесу соціалізації дітей з особливими потребами** на основі отримання знань про себе, покращення готовності до засвоєння знань, досвіду, норм і цінностей, включення їх до системи соціальних зв'язків і відносин, необхідних для формування дитини як рівнозначного члена суспільства.

Реалізація цієї мети здійснюватиметься через виконання наступних завдань:

1. Підвищити рівень психофізіологічної компетентності за рахунок засвоєння відповідних знань і умінь, розширення можливостей самосприймання, пробудження потреби у самоудосконаленні.

2. Сформувати позитивне ставлення дитини до самої себе, почуття власної цінності як індивідуальності, впевненість у своїх силах відносно реалізації себе у соціумі.

3. Забезпечити учням можливість набувати навички соціальної взаємодії за межами школи за допомогою виконання практичних завдань.

4. Надати допомогу дітям з особливими потребами у виборі найбільш оптимального профілю професійної підготовки, конкретної професії.

5. Підготувати нормативно-правову та науково-методичну базу із досліджуваної проблеми.

6. Створити умови для соціалізації дітей з особливими потребами у навчальному закладі.

У системі інноваційного перетворення управлінського аспекту в НРЦ спрямували роботу **на модернізацію матеріально-технічної бази НРЦ**, створення максимально сприятливих, комфортних умов для навчання і виховання здобувачів освіти та творчої праці педагогів. Навчальні кабінети облаштовані з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог та вимог охорони праці та безпеки життєдіяльності. У НРЦ обладнано 8 навчальних приміщень для учнів початкових класів згідно з вимогами НУШ. Наявні 5 класних кімнат для учнів середньої ланки, кабінет зарубіжної літератури, кабінет мистецтв, кабінет літератури рідного краю, кабінет етики, кабінет безпеки, кабінет української мови та літератури, кабінет фізики, кабінет природничих наук. Майже усі кабінети обладнані телевізорами, комп'ютерною технікою, матеріалами, що відображають специфіку кабінетів, навчально-методичним забезпеченням. Кабінет інформатики обладнаний 19 комп'ютерами, інтерактивною дошкою, проектором, принтером, сканером, блоком безперебійного живлення. У закладі функціонує оновлений шкільний історичний музей. Наявні корекційні кабінети для здійснення освітньо-реабілітаційної програми учнів НРЦ, а саме:

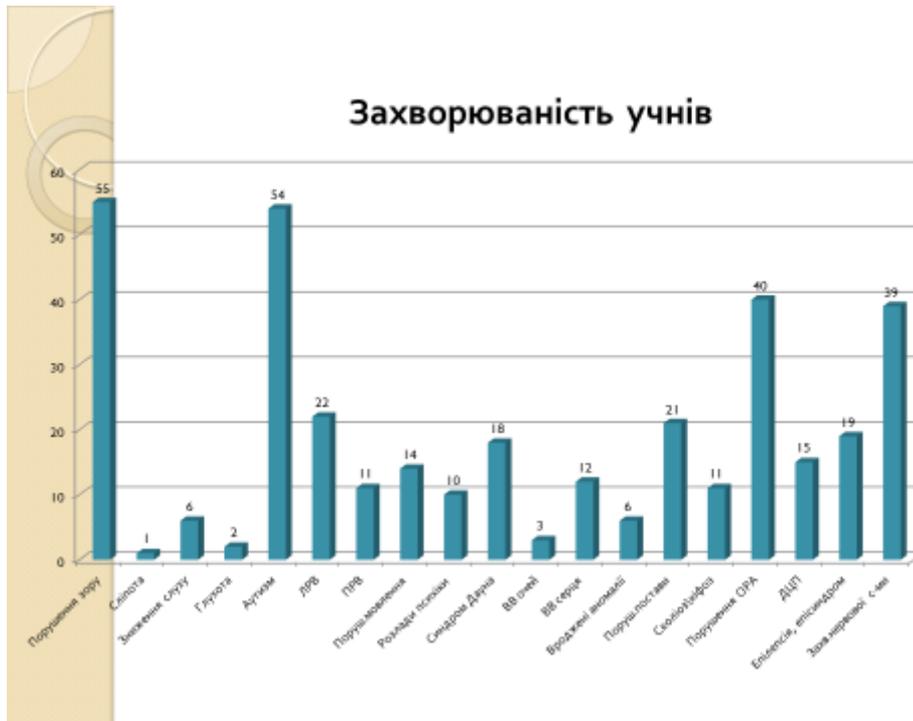

кабінет корекції знань, 3 логопедичних кабінети, кабінет практичного психолога, кабінет дефектолога, сенсорна кімната. Обладнані слюсарна та столярна майстерні, кабінет обслуговуючої праці, спортивний та актовий зали, зали ЛФК, кабінет ритміки та кабінет музичного мистецтва.

У Луцькому НРЦ навчаються учні, які мають органічні та функціональні захворювання або патологію психофізичного розвитку:

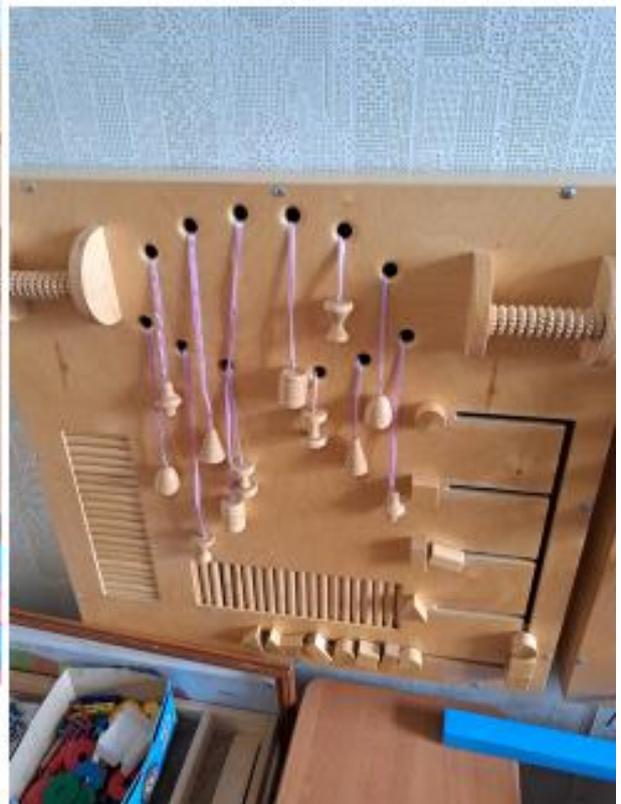
Захворюваність учнів

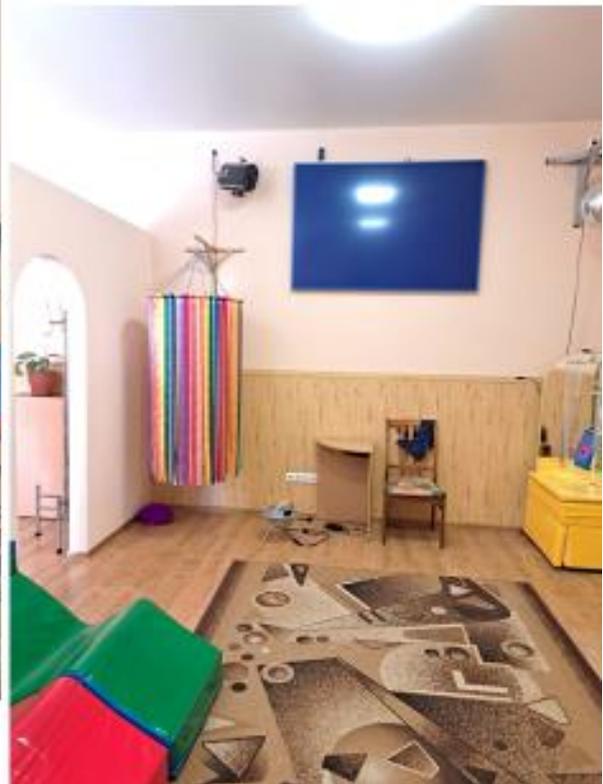
Захворюваність учнів НРЦ в 2023-24н.р.

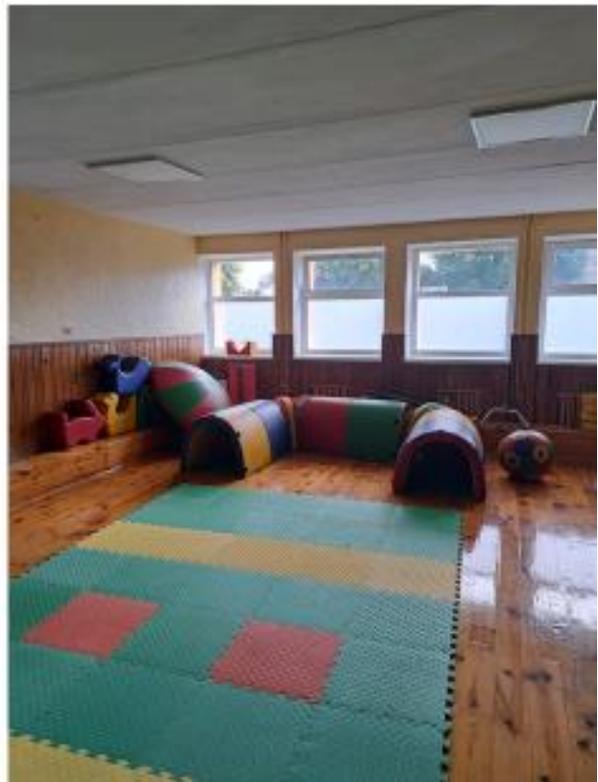
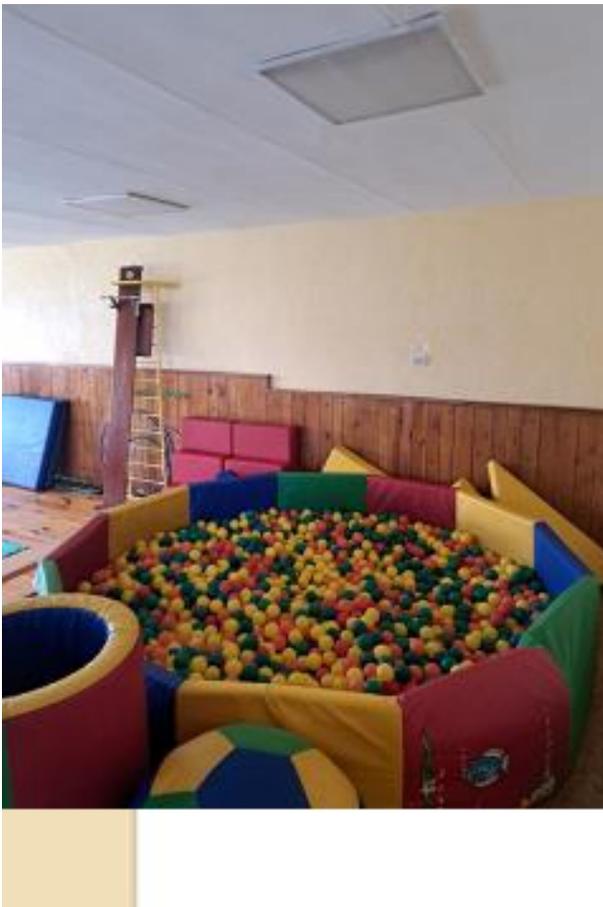
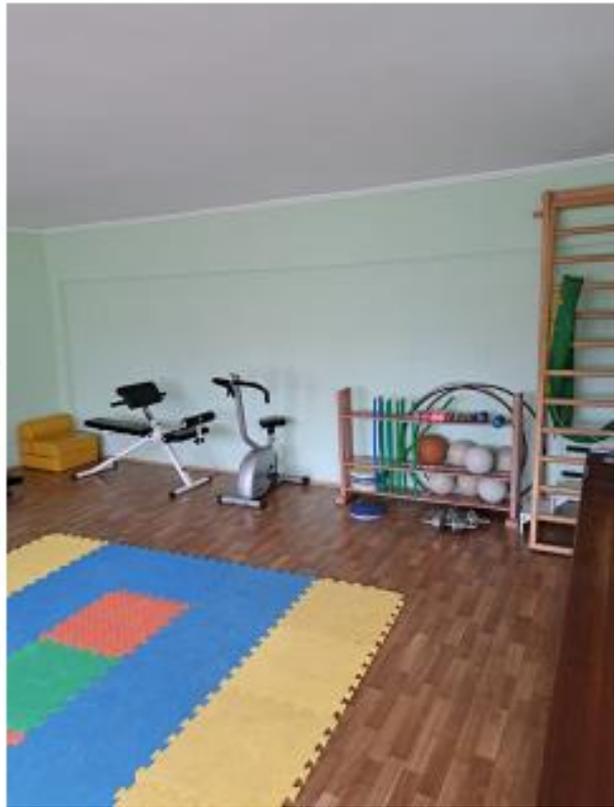
Захворювання	Всього
Порушення зору	55
Сліпота	1
Зниження слуху	6
Глухота	2
Аутизм	54
ЛРВ	22
ПРВ	11
Стійке порушення мовлення	14
Інші розлади психіки	10
Синдром Дауна	18
ВВ очей	3
ВВ серця	12
Інші вроджені аномалії	6
Порушення постави	21
Сколіоз/кіфоз	11
Інші порушення ОРА	40
ДЦП	15
Епілепсія, епісіндром	19
Інші захворювання нервової системи	39

Відповідно до цього освітньо-реабілітаційний процес носить комплексний характер і забезпечується психолого-педагогічними, соціально-побутовими, медичними (лікувально-відновлюваними, лікувально-профілактичними, реабілітаційними) фізичними заходами у медичному блоці закладу, до складу якого входять: кабінет амбулаторного прийому, кабінет ортоптичного лікування, фізіотерапевтичний кабінет, ізолятор, масажний кабінет та кабінет ерготерапії.

У навчально-реабілітаційному центрі **створюється універсальний дизайн та розумні пристосування** з метою забезпечення особистісно-орієнтованого навчання, в якому може досягти ситуації успіху кожна дитина, незалежно від її можливостей (адаптація і модифікація навчальних програм, навчальних матеріалів, методики їх подачі, адаптація і модифікація оцінювання навчальної діяльності тощо) для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Усі педагоги планують свою роботу, спираючись на висновки ІРЦ; розроблені індивідуальні освітні траєкторії учнів з ООП на основі Висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини інклюзивно-ресурсного центру. Навчальні кабінети обладнані відповідно до вимог спеціальних загальноосвітніх шкіл з урахуванням поділу дітей за навчальними програмами. Простір закладу містить елементи, осередки, що зацікавлюють здобувачів освіти до пізнавальної діяльності (візуалізація на стінах, інсталяції, куточки з піктограмами, навчальні осередки).

Мінімальне забезпечення необхідними навчально-методичними і наочно-дидактичними посібниками та допоміжними засобами навчання відповідно до потреб здобувачів освіти. Облаштування корекційних кабінетів у закладі відіграє важливу реабілітаційну роль для соціалізації та корекції психічних процесів учнів.

У ході роботи над проблемою соціалізації дітей з особливими освітніми потребами вирішуються **такі завдання**:

1. Формувати колектив учительських кадрів, здатних вирішувати завдання оновлення змісту навчання та виховання дітей з вадами розвитку. З цією метою створювати оптимальні умови для розвитку творчого потенціалу вчителя, систему дієвого, об'єктивного та професійного управління.

Професіограма вчителя для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами

<i>Соціальне спрямування</i>	<i>Професійно-педагогічне спрямування</i>
Соціальні потреби	Знання загальної педагогіки та психології, які стосуються природи та закономірностей психічного розвитку особистості
Риси характеру, які виражають соціальну та професійну спрямованість	Знання індивідуально-психологічних особливостей дитини з тими чи іншими проблемами в розвитку
Риси характеру, які виражають ставлення до вихованців і людей взагалі, вольові та емоційні риси	Вміння аналізувати педагогічні факти, явища, процеси
Педагогічний такт	Знання з основ анатомо-фізіологічного розвитку учнів, причин виникнення та проявів хвороб нервової системи
Педагогічна освіченість та майстерність	Знання засобів і методів корекції пізнавальних процесів

2. Працювати над впровадженням у роботу особистісно-орієнтованого підходу та інтерактивних технологій навчання учнів.

3. Методичну роботу орієнтувати на висококваліфікованого вчителя, удосконалення його вміння працювати із даною категорією дітей. Спонукає до висвітлення своїх творчих знахідок у фахових журналах та газетах.

4. Продовжувати розробку та впровадження програм, нових технологій, навчальних посібників для дітей з особливими освітніми потребами.

5. Ефективно здійснювати систему педагогічної, медичної, фізичної, соціально-психологічної реабілітації учнів НРЦ. Дотримуватись принципів диференціації та індивідуалізації психолого-педагогічних особливостей дітей.

6. Розвивати природні задатки та здібності школярів, забезпечувати їх соціально-психологічну адаптацію через навчально-виховний процес (факультативи, спецкурси, корекційні заняття), систему позакласної роботи (гуртки, спортивні секції, студії). Залучити до гурткової роботи всіх учнів центру, особливу увагу звернути на учнів девіантної поведінки.

7. Удосконалювати методи та технології роботи над темою соціальної адаптації дітей з особливими потребами.

8. Формувати в учнів життєві навички, сприятливі для самовизначення особистості та адаптації в соціальному середовищі.

9. Активізувати роботу з питань виховання громадської свідомості учнів, шкільного самоврядування, формування патріотизму, громадських і конституційних обов'язків, поваги до державних символів через дитячу організацію.

10. Сприяти поліпшенню фізичного розвитку учнів, вдосконалювати систему спортивно-оздоровчої роботи; продовжувати реалізовувати власну цільову програму «Я і моє здоров'я».

11. Формувати правильне емоційне ставлення учнів до процесу праці, бажання займатися корисною справою, якісно виконувати доручену справу.

12. Системно проводити роботу з профілактики дитячої злочинності та правопорушень.

У закладі систематично проводяться консультації з батьками з особливостей навчання і розвитку дитини.

На засіданнях методичної ради НРЦ проводиться аналіз особливостей психофізичного розвитку учнів з ООП та соціальних умов розвитку.

У НРЦ створена команда психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Також цим питанням займаються заступники директора з навчально-виховної роботи, класоводи та класні керівники. Стовідсотково залучаються батьки до прийняття всіх рішень стосовно навчання їхніх дітей.

Налагоджена співпраця з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

У стратегії розвитку закладу освіти відображені заходи із вдосконалення освітнього середовища. У НРЦ постійно проводяться методичні тижні, поновлюються інформаційні стенди, де пропагуються теми здорового харчування, користі фізичної активності, спорту, правил екологічної поведінки,

формування навичок здорового способу життя. Дані теми проходять наскрізними лініями у всьому освітньо-реабілітаційному процесі НРЦ.

Наявне у закладі обладнання загального і навчального призначення дозволяє забезпечити оволодіння учнями ключовими компетентностями.

У НРЦ переважно забезпечений розвиток освітньо-реабілітаційного середовища у напрямі здоров'язбереження та здорового способу життя.

У закладі наявні усі групи приміщень, що передбачені відповідними санітарними нормами та необхідні для реалізації освітньо-реабілітаційної програми закладу. Проектна потужність будівлі відповідає кількості учнів закладу.

Використання демократичного стилю управління.

Залучаються всі члени колективу до управління головними ділянками закладу на засадах рівності, відкритості, реальної участі у прийнятті та виконанні управлінських рішень.

Створюють такий мікроклімат, коли успіхи кожного сприймаються позитивно, ініціатива й самостійність підтримується, повноваження делегуються педагогам. Прагнемо, щоб кожний учитель своїми власними способами домігся оптимальних результатів. Це здійснюється через згуртованість колективу, співпрацю.

Робота педагогічного колективу спрямована на реалізацію науково-методичної теми «Формування здоров'язбережувального освітньо-реабілітаційного середовища як пріоритетний напрям діяльності закладу для дітей з особливими освітніми потребами». Одним з пріоритетних ставиться завдання підвищення професійного рівня вчителя через самоосвіту та самовдосконалення. Тому основне завдання організованих заходів – включити вчителів у процес вдосконалення особистої кваліфікації. Саме тому в плані роботи школи, а також в плані методичних структур були передбачені індивідуальні та колективні форми роботи: робота над науково-методичною проблемою, самостійна робота над методичною темою, самоосвіта, консультування, творчі звіти, опрацювання фахових

журналів і методичної літератури. З цією метою були проведені засідання методичних об'єднань вчителів та вихователів ГПД початкових класів, класних керівників та вихователів ГПД 5–10 класів, суспільно-гуманітарного циклу, природничо-математичного циклу, корекційних педагогів та психологічної служби, оздоровчо-естетичного циклу.

Із метою цілеспрямованої роботи та для забезпечення колективного керівництва методичною роботою щороку затверджується склад методичної ради, визначається і затверджено структура та форми методичної роботи, складається план роботи над методичною темою, розглядається, обговорюється та затверджується план роботи методичних об'єднань. Працюємо з учителями диференційовано, формуючи творчі ініціативні групи.

Окрема група педагогів стала творчим ядром колективу – це керівники методичних об'єднань: Огородник І. І. (м/о корекційних педагогів та психологічної служби), Приснюк О. І. (м/о вчителів та вихователів ГПД початкових класів), Савош Р. М. (м/о вчителів оздоровчо-естетичного циклу), Ткачук Ю. М. (м/о класних керівників та вихователів ГПД 5–10 класів), Ількевич І. Є. (м/о вчителів природничо-математичного циклу), Самсонова Т. В. (м/о вчителів суспільно-гуманітарного циклу).

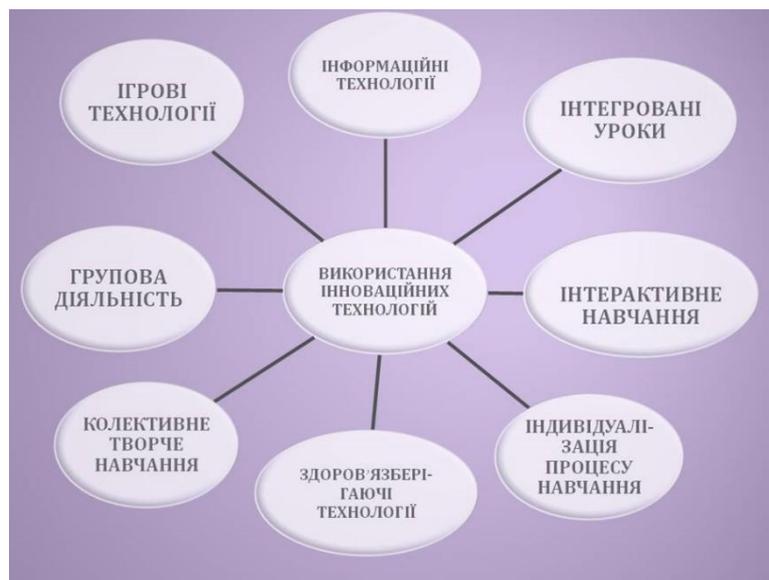
**Засідання
м/о суспільно-
гуманітарного
циклу**

**Засідання
м/о
корекційних педагогів та
психологічної служби**

Сучасний етап модернізації системи освіти характеризується посиленням уваги до особистості, спрямуванням зусиль педагогів на розвиток творчого потенціалу, стимулювання пізнавальних процесів та водночас соціалізації усіх здобувачів освіти. Таким чином, інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку закладу. Переконані в тому, що формування конкурентноспроможної особистості можливе шляхом впровадження в освітньо-реабілітаційний процес сучасних інноваційних технологій:

**РОЗВИТОК
КІНЕТИКО-
КІНЕСТЕТИЧНОГО
ПРАКСИСУ**

**РОБОТА З
КУБИКАМИ
ЗАЙЦЕВА**

РОБОТА З НУМІКОНОМ

РОБОТА З LEGO

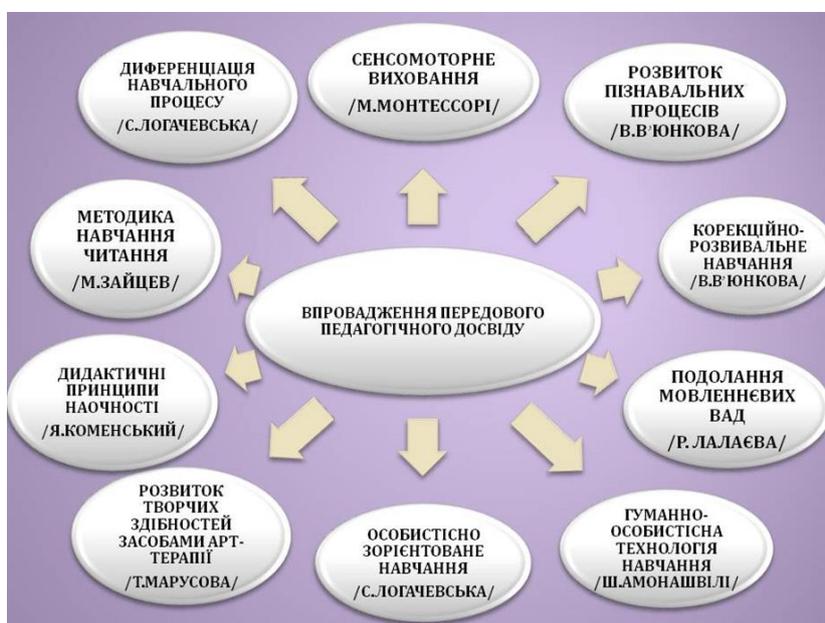

Такий підхід дає змогу підвищувати ефективність управління закладом, сприяє всебічному використанню творчих сил колективу.

В НРЦ дотримуються партнерського стилю керівництва. Проблеми спільно обговорюються, виробляються різні варіанти рішення, з них обираються найбільш оптимальні. На переконання педагогів, успіх школи – це заслуга всього колективу.

На етапі реформування освіти актуальною є проблема перебудови школи на інноваційну діяльність, засновану на педагогічному пошуку ефективних шляхів самореалізації особистості педагога і школярів. Саме тому проблеми вивчення, моделювання, узагальнення і поширення перспективного педагогічного досвіду стають одним з найважливіших завдань педагогічного колективу.

Значну та ефективну роботу провели вчителі консультативно-педагогічної групи. За звітний період впроваджено завдання по забезпеченню освітніх послуг відповідно до вимог та змісту спеціальної освіти дітей з особливими освітніми потребами.

Педагоги вважають, що найвищих результатів в управлінській діяльності можна досягти лише тоді, коли сам керівник стає рівноправним учасником управління, а педагоги сприймають цілі та завдання, поставлені перед ними, як власні. У даному випадку влучно звучать слова Елеонори Рузвельт «Щоб керувати собою, використовуйте голову. Для управління іншими використовуйте серце» та В. О. Сухомлинського «Сила педагогічного колективу в колективній думці, в обговоренні, народженні, втіленні задумів».

Школа працює в режимі подовженого дня, тому значна увага приділяється позакласній роботі, яка направлена на розвиток особистості та на соціалізацію дитини з особливими потребами.

Соціальна адаптація у НРЦ – це інтерпретація дитини в суспільство, у процесі якої відбувається формування самосвідомості та рольової поведінки, здатності до самоконтролю й адекватних зв'язків і стосунків, активний процес пристосування до соціального середовища, спрямований на збереження та формування оптимального балансу між дитиною, її внутрішнім станом і навколишнім середовищем тут і тепер та з перспективою на майбутнє.

З метою розвитку творчих нахилів дітей, надання можливості їм реалізувати свій природний потенціал в школі створено «Центр дитячого дозвілля».

Успішно **реалізовується дослідно-експериментальна робота** щодо формування готовності до професійного самовизначення дітей з особливими потребами. Здійснюється комплексна робота щодо підготовки учнів до свідомого і обґрунтованого вибору майбутньої професії у відповідності із здібностями, інтересами, нахилами та станом здоров'я школярів. Видано методичний посібник. Крім того, дослідно-експериментальна діяльність проводиться на тему «Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами».

Проблема соціалізації дітей є надзвичайно актуальною та складною. Розгляд соціалізації як довготривалого процесу, що здійснюється протягом всього життя та проходить в трьох сферах: у діяльності – у людини розвиваються задатки і здібності,

і відбувається їх реалізація; у спілкуванні, що виникає у всіх сферах життєдіяльності, розвиваються комунікативні здібності, здатності взаємодії з оточуючими; у самосвідомості, свідомості і розумінні самого себе, у розвитку правильної самооцінки. Тому, особливо актуальною дана проблематика є у роботі з дітьми з особливими потребами, що передбачає створення для них умов участі у соціальному і економічному житті через оволодіння ними певним обсягом знань, умінь і навичок в умовах спеціально організованого навчально-виховного процесу, органічно поєданого з іншими формами реабілітації та інтеграції в суспільство. Це передбачає комплекс реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення здібностей дитини до побутової, суспільної майбутньої діяльності згідно з її потребами, колом інтересів, рівнем домагань з урахуванням спрогнозованого потенціалу її соматичного стану, психофізіологічної витривалості, соціального статусу і реальних можливостей соціального середовища.

Виходячи із такого розуміння роботи з дітьми з особливими потребами, актуалізується проблема їхньої соціалізації, як процесу засвоєння і активного відтворення індивідом соціального досвіду, системи соціальних зв'язків і відносин. За допомогою соціалізації люди навчаються жити спільно та ефективно взаємодіяти один з одним. Школяр вчиться бути як всі і зберігати свою індивідуальність. Це робить тематику дослідно-експериментальної роботи надзвичайно актуальною.

Головною метою освітньо-реабілітаційної діяльності закладу є **активізація процесу соціалізації дітей** з особливими потребами на основі отримання знань про себе, покращення готовності до засвоєння знань, досвіду, норм і цінностей, включення їх до системи соціальних зв'язків і відносин, необхідних для формування дитини як рівнозначного члена суспільства.

Реалізація даної мети здійснюється через виконання наступних завдань:

1. Підвищення рівня психофізіологічної компетентності за рахунок засвоєння відповідних знань і умінь, розширення можливостей самосприймання, пробудження потреби у самоудосконаленні.

2. Формування позитивного ставлення дитини до самої себе, почуття власної цінності як індивідуальності, впевненість у своїх силах відносно реалізації себе у соціумі.

3. Забезпечення учням можливості набувати навички соціальної взаємодії за межами школи за допомогою виконання практичних завдань.

4. Надання допомоги дітям з особливими потребами у виборі найбільш оптимального профілю професійної підготовки, конкретної професії.

Соціалізація дітей з особливими потребами передбачає засвоєння знань, умінь, досвіду, норм і цінностей, внутрішню налаштованість особистості самостійно і усвідомлено планувати, коректувати і реалізовувати перспективи свого розвитку (соціального, професійного, життєвого і особистісного) можливе за реалізації таких умов:

1. Проведення інформаційно-довідкової, просвітницької роботи з усіма учасниками навчально-виховного процесу.

2. Здійснення діагностики процесу формування готовності до входження дитини в соціум.

3. Реалізація системи корекційно-розвивальних заходів через впровадження програм «Психологія взаємодії» та «Культура життєвого самовизначення».

Різноманітність впливів навколишнього світу на становлення та розвиток особистості обумовила впровадження інтегративного курсу «Культура життєвого самовизначення». У ньому синтезовані елементи практичної психології, етики, суспільствознавства, екології, гігієни. У змісті курсу зроблено акцент на формуванні таких життєвих навичок, як комунікація (спілкування), прийняття рішень, критичне і творче мислення, управління емоціями, стресами та конфліктними ситуаціями, розпізнавання та формування цінностей. Провідною ідеєю курсу є формування ціннісних орієнтацій школяра в різних сферах його життєдіяльності. Тому у зміст курсу закладено чотири базові компоненти розвитку та становлення особистості:

- ставлення до себе (особистісне самовизначення);
- ставлення до інших (самовизначення в сфері комунікації);

– ставлення до діяльності (поведінкове та професійне самовизначення);

– ставлення до навколишнього світу (суспільне самовизначення).

У свою чергу ці компоненти стали наскрізними тематичними блоками курсу, змістове наповнення яких, з урахуванням принципу послідовності, для кожного класу обумовлюється рівнем розвитку учнів та їхнім соціальним досвідом.

Соціальна реабілітація дітей з інвалідністю

Вирішення проблеми дитячої інвалідності у сучасному суспільстві повинно відбуватися у двох напрямках. По-перше – це профілактика дитячої інвалідності. По-друге – це соціальна реабілітація дітей-інвалідів. Одним із важливих завдань соціальної роботи являються також зміни у суспільному усвідомленні негативних установок по відношенню до інвалідів і боротьбі з їх дискримінацією в суспільстві.

Аналіз літературних джерел вказує, що сучасна наука виділяє такі етапи реабілітації:

1. *Етап відновлюючого лікування.* Відбувається шляхом попередження формування психічного дефекту, інвалідизації, госпіталізма.

2. *Етап реадптації.* Полягає у розвитку можливостей пристосування хворих до умов зовнішнього світу. Основну роль тут відіграють психосоціальні впливи, що спрямовані на стимуляцію соціальної активності хворого. Біологічні засоби виконують роль підтримуючої терапії.

3. *Етап безпосередньої реабілітації* – відновлення хворого в його правах, в його стосунках з оточуючою дійсністю.

Виділяють три основні **види реабілітації**: медична, соціальна, професійна.

Медична реабілітація – це комплекс лікувальних заходів впливу, спрямованих на відновлення порушених чи втрачених функцій і здоров'я хворих і інвалідів. Синонімом терміна «медична реабілітація» є термін «відбудовне лікування».

Професійна реабілітація – це система державних і суспільних заходів, спрямованих на повернення чи включення інваліда в суспільно-корисну працю відповідно до стану його здоров'я, працездатності, особистісних схильностей і бажань.

Соціальна реабілітація – це система соціальних, соціально-психологічних, правових, економічних заходів, спрямованих на створення умов для подолання обмежень життєдіяльності і соціальної активності.

Ефективність освітнього процесу безпосередньо залежить від того, як кожен педагог усвідомлює зміни, приймає нові вимоги та працює над підвищенням рівня своєї професійної компетентності.

Педагоги закладу вибрали для себе і працюють над вивченням наступних проблем:

– «Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами на уроках трудового навчання» (Будцев Л. Є.);

– «Формування свідомого вибору активної життєвої позиції і підготовки до самостійного повноцінного життя» (Шугалова В. В.);

– «Методика розвитку навичок самообслуговування у дітей з розладом аутичного спектру в домашніх умовах» (Мицюк Я. О.);

– «Арт-терапія як засіб соціокультурної і психолого-педагогічної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами» (Приступа Л. А.);

– «Створення ситуації успіху як напрямок соціалізації особистості» (Іващик О. Д.);

– «Формування і розвиток морально-духовної, життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі» (Ткачук Ю. М.);

– «Формування навичок соціально-психологічної адаптації дітей в суспільстві» (Корчук І. В.);

– «Формування соціальної компетентності дітей з особливими освітніми потребами у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії» (Янчук Т. В.);

– «Формування основних соціальних компетентностей учнів в умовах сучасної школи» (Савош Р. М.) та ін.

Необхідно відзначити, що щорічно педагоги є активними учасниками, а велика частина і переможцями міської виставки дидактичних і методичних матеріалів «Творчі сходинок педагогів Луцької територіальної громади». В даних розробках відображені напрацювання з методичної та управлінської діяльності, сучасні проблеми розвитку освіти, психологічного супроводу розвитку особистості, презентовано перспективний досвід навчання

та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, представлено сучасні моделі навчання і виховання та досвід роботи з реалізації інноваційних проєктів. Педагоги представили цікавий матеріал у різних формах (друкована продукція, електронні посібники, брошури, описовий матеріал).

ВИСНОВОК

У зв'язку із запровадженням Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на очних сесіях, дистанційних онлайн курсах, рефреш тренінгах педагоги продовжують підвищення кваліфікації. Підвищенню професійного рівня педкадрів сприяє і їх участь у вебінарах на освітніх порталах та платформах.

На базі навчально-реабілітаційного центру функціонує опорна школа «Компенсаторне навчання для дітей з особливими освітніми потребами» для вчителів інклюзивної форми навчання, керівником якої є вчитель початкових класів Цивінська Л. Л. Усі учасники опорної школи отримують сертифікати про здобуття теоретичних знань та практичних навичок у роботі з дітьми з ООП.

Педагоги закладу діляться досвідом на семінарах для педагогів естетичних дисциплін на тему «Гра на дитячих музичних та шумових інструментах як засіб формування патріотичних цінностей у дітей з особливими освітніми потребами». У НРЦ проводяться міські семінари-практикуми для вихователів групи подовженого дня, на які запрошуються вихователі, вчителі та асистенти вчителів, які працюють з дітьми з ООП. Корекційні педагоги центру діляться практичним досвідом роботи з колегами закладів освіти міста.

Управлінська діяльність Луцького НРЦ зорієнтована на забезпечення якості підготовки вчителів, їх педагогічної компетентності, вирішення яких значною мірою реалізується в системі післядипломної педагогічної освіти. Вчителі систематично проходять підвищення кваліфікації при ВІППО: використовуючи різні форми курсів (стаціонарні, дистанційні, очно-дистанційні, онлайн курси), семінари-тренінги за різними програмами.

**ВОЛИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

